

Δημοσιεύσαντες ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς «Ἐστίας» πραγματείαν τοῦ ἐν Μεσολογίῳ ἱατροῦ κ. Ξ. Νίδερ περὶ τοῦ ἡφαιστειώδους φαινομένου τῆς λεκάνης τοῦ Αἰτωλικοῦ, καταχωρίζομεν σήμερον καὶ τὰς μεταγενέστερον ἐπισταλείσας ἡμῖν νέας παρατηρήσεις τοῦ αὐτοῦ ἐπιστήμονος, ὡς καὶ ἔκθεσιν περὶ τοῦ αὐτοῦ φαινομένου ἑτέρου ἐν Μεσολογίῳ ἱατροῦ, τοῦ κ. Γ. Παρλαπά, συνταχθεῖσαν κατὰ πρόκλησιν τῆς νομαρχίας Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας μετὰ ἐπιτόπιον ἐπίσκεψιν καὶ μελέτην τοῦ φαινομένου καὶ δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ ἑφημερίδι «Αἰτωλίας», ὅπως οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν ἔχωσιν δι' ὄψιν πλήρεις τὰς περὶ τοῦ περιέργου φαινομένου γενομένας ἐρεύνας καὶ παρατηρήσεις.

Σ.τ.Δ.

Περὶ τοῦ ἐν Αἰτωλικῷ ἐκτάκτου

ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Περὶ τῶν ἐν τῷ κόλπῳ Αἰτωλικοῦ ἡφαιστειῶν συμβάντων, ἄτινα, ὡς ἐκ φήμης μανθάνεται, ἠκολούθησαν μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. (11—12 Φεβρ. 1882) τὰ ἐφεξῆς εἰσὶ τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα α) ἡ θνησιμότης τῶν ἐνθάλασσιων ὀργανισμῶν ὑφίσταται εἰσέτι, παρετηρήθη δὲ ἰδίως ἐπιτεινομένη ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἰλιῦ τῆς ἡφαιστειᾶς λεκάνης ἐγγέλεων. Ως ἐκ τῆς χημικῆς μεταβολῆς τῆς κατὰ τὸ βάθος τοῦ κόλπου ἰλύος, ἠναγκάσθησαν οὗτοι νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὰς ἀκτὰς, ὡς οἱ λοιποὶ ἰχθύς. Λέγεται, ὅτι λίαν πλουσία ὑπῆρξε τελευταῖον ἡ ἄγρα τῶν ἐγγέλεων, καὶ ὅτι διάφοροι ἐνασχολούμενοι ἀπῆλυσαν οὐκ εὐκαταφρόνητον τὴν ἐκ ταύτης πρόσδοτον. β) συνεχόμεναι ταῖς προγεγενημέναις, παρετηρήθησαν νέαι ἀραιαὶ καὶ ἐλαφραὶ δονήσεις τοῦ ἐδάφους, ἐν Αἰτωλικῷ, καὶ εἰς τὰ πέριξ· γ) διεδόθη πρὸς τούτους, ὅτι ἐπανειλημμένως ἡ κάτοψις τῶν ὑδάτων τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως κόλπου ἔδεικνυτο μεταβάλλουσα ἐνίοτε τὴν χροίαν, πότε μὲν τεφροειδῆς καὶ τεθολωμένη, εἴτε γαλακτικίζουσα, πότε ἐκτάκτως ὑπέρυθρος γενομένη, καὶ οἷον ταινίας ἐρυθρωπάς παριστάνοισα. Περὶ τοῦ νεωτέρου τούτου, πρὸς τὰς ὀχθὰς αὐτῆς τῆς πόλεως προσεγγίζοντος φαινομένου, ἀνεφεράν μοι ὁ ἱατρός κ. Ξ. Μπέλλιος, ὁ καὶ Βουλευτὴς Αἰτωλίας ἀναδειχθεὶς, καὶ ὁ υἱός μου Σπυρίδων, ἱατρός ὡσαύτως, ὅστις κατὰ τὴν 29 Ἰανουαρίου (10 Φεβρουαρίου) μεταβάς εἰς Αἰτωλικὸν, ἀντελήθη αὐτόπτης τῆς ἐκτάκτου ταύτης ἐπόψεως. δ) ἀναφέρεται ἐπίσης, ὅτι πρὸς ἄγραν ἰχθύων κατὰ τὰ βύθια τοῦ κόλπου ἐρρίμμενα τὰ τῶν ἀλιέων δίκτυα, ἀνέσυρον τεθνεώτας ἰχθύς, ἀντὶ ζώντων, σὺν ἰλιῦ λίαν δυσόσμφ ἐκ θειώδους τινὸς οὐσίας.

Κατὰ τὴν πρώτην ἀφήγησίν μου περὶ τῆς κατὰ τὰ παράλια τοῦ Αἰτωλικοῦ κόλπου συντόμου περιγηγῆσεώς μου (Ἰδ. «Ἐστίας» ἀριθ. 316, 17 Ἰανουαρ. 1882) ἐποιοῦν μνείαν ὄρυκτου τινος, αὐτόθι κατὰ τὰς ὀχθὰς ἀνευρεθέντος, ὅπερ, σαπυνώδη τὴν ἐπαφὴν ἔχον μοὶ ἐπαρουσίασε τοὺς χαρακτηριστῆρας τῆς λεγομένης σημηκτρίδος γῆς. Ἐκ περιεργείας ὀρυθηθεὶς εἰς προχείρους τοῦ ὄρυκτου χημικὰς δοκιμασίας, ὑπέβαλον αὐτὸ εἰς τὴν ἐ-

πίδρασιν τοῦ θειικοῦ, τοῦ ὑδροχλωρικοῦ καὶ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος. Ἄπαντα τὰ ἀντιδραστήρια ταῦτα παρήγαγον ἐκ τῆς ἐν ἀπεσταγμένῳ ὕδατι ἐναίωρουμένης παιπάλης τοῦ ὄρυκτου, σαφῆ καὶ στυνεχῆ ἀνάβρασμόν, εἴτε ἀνάπτυσιν ἀερίου, ἀγνώστου φύσεως. Ἀκολούθως προσέβην εἰς ἕτερον πείραμα, ὑποβαλὼν τὸ ὄρυκτὸν εἰς σφοδροτάτην πυρᾶν, ἐρυθρὰν μέχρι λευκῆς σχεδὸν πυρακτώσεως, ἐντὸς χωνευτηρίου, οἷον οἱ τεχνῖται χρυσοχοῖοι χρῶνται. Διὰ τῆς πυρακτώσεως ἐν πρώτοις δὲν κατεδεικνύετο καταφανῆς μεταβολὴ τοῦ ὄρυκτου, οὐχ ἥτιον, ἐπιχύνόμενα ἐπὶ τοῦ ἀποψυχθέντος ὑπολείμματος τὰ ἀντιδραστήρια ὀξέα, τὸ θειικὸν καὶ τὸ ὑδροχλωρικὸν ὀξύ, παρήγαγον τὸ ἐκπλήξαν ἡμᾶς φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως ὑδροθειωμένου ἀερίου, οὐτινος ἡ πραγματικότης ἀπεδείχθη ἐν τῷ ἄμα ἐκ τῆς γνωστῆς, χαρακτηριζούσης αὐτὸ, ὁσμῆς. Κατόπιν παρετηρήθη ἕτερον τὸ γνώρισμα ὅτι μικρὰ ταινία τοῦ διὰ λιθαργύρου κοινου ἐμπλάστρου, ἐμβαπτιζομένη ἐν τῷ ἀερίῳ, μετέβαλε σαφῶς τὴν ὄψιν καὶ χροίαν, στιλπνίζουσα γενομένη ὡς μεταλλικὴ ὑπάργυρος ἐπιφάνεια.

Ἀπέναντι τοιοῦτου ἐξαγομένου τοῦ χημικοῦ πειράματος ἡμῶν, εἶπετο λίαν φυσικῶς ἡ παράθεσις τοῦ γεγονότος πρὸς τὸ νεωστὶ ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Αἰτωλικοῦ καταδειχθέν ἡφαιστειῶν γεωλογικὸν φαινόμενον, ἐξ οὗ ἀπέβη τότε ὁμοία τις ἀντιδραστὴ ἐπίδρασις τοῦ ὑδροθειωμένου ἀερίου ἐπὶ τῶν μολυβδούχων οὐσιῶν, τῶν χρωματισμῶν τῶν τοίχων, καὶ τοῦ διὰ λιθαργύρου κοινου ἐμπλάστρου. Ἡ ἀντιδραστὴς αὕτη τῶν ὀξέων ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ χωνευτηρίῳ πεπρακτωμένου ὄρυκτου δὲν δικαιολογεῖ ἄρα ἀρκούντως τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ μνησθὲν γεωλογικὸν φαινόμενον δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς χημικῆς πράξεως, ἣν παρέστησεν ἡμῖν ἡ ἐνέργεια τῶν ἀντιδραστηρίων ὀξέων ἐπὶ τῆς μετὰ τὴν πυράκτωσιν ἐν τῷ χωνευτηρίῳ ὑπολειφθεῖσης οὐσίας; — Βί μὴ συνέβη παρὰ τῷ ἐνταῦθα χωνευτηρίῳ τοῦ ἀπλοῦκοῦ τεχνίτου χρυσοχοῦ τυχαία τις, καὶ ἡμῖν, τῷ πρωτοπεῖρῳ χημικῷ, δυσεξήγητος πλάνη, δυνάμεθα ὄντως νὰ ἀναγάγωμεν τὰ ἐν τῷ μικροσκοπικῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ χωνευτηρίου πεπραγμένα πρὸς τὰς πράξεις τοῦ μεγάλου ἡφαιστειῶν κλιβάνου, οὐτινος ἡ ὑπαρξὶς ὑπὸ τὰ βύθια τῆς λίμνης τοῦ Αἰτωλικοῦ τελευταῖον κατεδείχθη τόσον σαφῶς.— Τὸ μνησθὲν ὄρυκτον, ἡ σημηκτρίδος γῆ, ἐπὶ τῶν παραλίω τῶν ὀφθαλμῶν καταφανῆς, ἐπεκτείνεται ἀναμφιβόλως ἐπίσης ὑποθαλασσίᾳ πρὸς τὰ βύθια μέρη τῆς λίμνης, καὶ οὕτως παρέχεται ἀφθονον τὸ ὑλικὸν πρὸς ἀνάπτυσιν τοῦ ὑδροθειωμένου ἀερίου, ὅπως συνέβη. Τῆς μεγάλης χημικῆς πράξεως ἐν τῷ χημικῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Ἡφαιστου τὰ ἕτερα ἀναπόφευκτα στοιχεῖα νὰ ἀνεύρωμεν ἐπίσης οὐ πᾶν ἀκατόρθωτον μοὶ φαίνεται. Τὴν ἀναγκαίαν πρὸς πυράκτωσιν τοῦ λίθου θερμokra-

σιαν ὑπολογίζομαι ἐκ τῶν πρὸς τὰ βάθη τοῦ πλανήτου ἡμῶν ὑπερτέρων ταύτης διαβαθμίσεων, ἣν πῆρο δικαίως θέτομεν ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας. Ὑπολείπεται μόνῃ ἡ ἀνεύρεσις τῶν ἀντιδραστηρίων ὀξέων, ἀλλὰ καὶ τούτων αἱ πηγαὶ οὐπω δυσεύρετοί εἰσιν, ἂν προσλάβωμεν εἰς βοήθειαν ἡμῶν τὰ παρ' ἄλλοις ἡφαιστειοῖς συμβαίνοντα, καὶ τοῖς γεωλόγοις γνωστὰ φαινόμενα τῆς ἀναπτύξεως διαφόρων ὀξέων ἀτμῶν ἐκ τῶν ὑπογείων κλιβάνων, οἷον ἀτμῶν τοῦ θειικοῦ καὶ τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Καὶ οὕτως ἐν συνόψει δυνάμεθα φυσικώτατα νὰ ἐξηγήσωμεν τὰ εἰς τὰ περίξ τοῦ Αἰτωλικοῦ παρατηρηθέντα, πάντοτε ὅμως ἐν ὅλως ὑποθετικῷ τῷ ὑπολογισμῷ.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς προγενεστέρας ὡς καὶ τῆς νῦν ἐκθέσεώς μου παρίσταται συνάμα ἐν δικαίῳ μεμψιμοιρῶν καὶ λυπούμενος διὰ τὴν ἔλλειψιν παντὸς καταλλήλου μέσου διευκολύνοντος τὴν ἐπὶ τόπου ἔρευναν ὁμοίων φυσικῶν φαινομένων. Λυποῦμαι ἐπίσης ὅτι πολλοί, οὐ πᾶν ἀδαεῖς περὶ τὰ φυσικά, ὡς ἱατροὶ, φαρμακοποιοί, διδάσκαλοι, καὶ ἕτεροι εὐμαθεῖς, παρίστανται ἀδιάφοροί θεαταὶ καὶ θεωροῦσιν ἀμέριμοι τὰς σπανίας ταύτας πράξεις τῆς φύσεως. Ἀληθῶς ὅμως πλεῖστα τὰ ἀναγκαιοῦντα πρὸς ἀκριβεστέραν ἔρευναν τῶν γεγονότων ἐλλείπουσι παρ' ἡμῖν, καὶ γὰρ χρόνου ἱκανοῦ δεῖται, καὶ δαπάνης οὐκ ὀλίγης. Οὕτω στερούμεθα τῶν κοινοτέρων ἐργαλείων πρὸς καταμέτρησιν τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου διδακτικῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων, τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, τῆς θερμοκρασίας τοῦ τε ἀέρος καὶ ὕδατος κ.λ. καὶ πρὸς χημικὴν ἐξέτασιν, ὡς πρὸς μικροσκοπίαν τῶν ἐν τῷ ὕδατι ἢ ἐν τῇ ἰλύϊ τοῦ πυθμένος νεωτέρων ἀποθέσεων, καὶ τὰ ἐλάχιστα μέσα ἐλλείπουσι, οὔτε τοῦ ἀπλουστάτου ἐξετάστικου χάρτου ἐξαιρουμένων. Ἄλλ' ἀδύνατον ἄρα νὰ ἀνατελῇ φῶς τι ἐν τοιαύτῃ ἀτελεῖ τῶν πραγμάτων καταστάσει; καὶ ἐκ τίνος σημείου τοῦ ὀρίζοντος ἔδει πρῶτον νὰ ἀναμείνωμεν τοιοῦτον; Χρέος κύριον τῆς ἰχθυοσασίας ἐπὶ τοιούτων ἐκτάκτων φυσικῶν φαινομένων ἀναθέτει ἡ κοινὴ εἰς τὴν πολυπραγμοσύνην τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος φυσιοδιφῶν καὶ τῶν δημοσίων ὀδηγῶν τῆς ἐπιστήμης. Πέποιθα μὲν περὶ τοῦ ζήλου αὐτῶν, ἀλλὰ συνάμα χρὴ τῆς ἀρωγῆς καὶ τῆς παρακεντήσεως ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας, συναισθανομένων ἐπίσης ὅτι οὐκ εὐκαταφρόνητα καὶ δημόσια καὶ ἰδιωτικά συμφέροντα κρέμονται πολλάκις ἐκ τῆς ἐγκαίρου καὶ ὀρθῆς ἐκτιμήσεως τῶν φυσικῶν γεγονότων. Ὅπουδῆποτε στραφῇ ὁ ὀφθαλμὸς, κατὰ πρῶτον τὰ τῆς φύσεως κρούουσι τὰ αἰσθητήρια τοῦ θεατοῦ, πάντα δὲ ἀνθρωπῶν μεγάλως ἐνδιαφέρουσι τὰ φύρδην μίγδην πρὸ τῶν ποδῶν ἐρριμένα φυσικὰ ἀντικείμενα, τὰ γεννήματα ἐπὶ τῇ παραγωγῇ αὐτῶν, τὰ δάση κλ. ἐπὶ τῇ καλλιέργειᾳ, οἱ ἰχθῦς ἐπὶ τῇ ἀλιείᾳ, τὰ μέταλλα καὶ ὀρυκτὰ, τὸ ἄλας καὶ ἡ σμύρις,

ἐπὶ τῇ ἐπωφελεῖ διασκευῇ καὶ χρήσει αὐτῶν καὶ παντοῖα ἄλλα πρόκεινται.

Ἐν Μεσολογγίῳ 2[14 Φεβρουαρίου 1882.

Δ^ρ Ε. ΝΙΔΕΡ.

Ἰδοὺ καὶ ἡ ἀνω μνημορευθεῖσα ἐκθεσις τοῦ κ. Γ. Παρλαπά.

Ἡ πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου τοῦ Αἰτωλικοῦ ἐκτεινομένη θάλασσα, περιστοιχιζομένη πανταχόθεν ὑπὸ τῆς ξηρᾶς καὶ συγκοινωνοῦσα μεσημβρινῶς μετὰ τῆς θαλάσσης μόνον διὰ τῶν ἀψίδων τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς γεφύρας τοῦ Αἰτωκοῦ, ἀποτελεῖ εἶδος λίμνης, ἥτις κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος καὶ ἰδίως κατὰ τὸ μέσον ἔχει βάθος πλεόν τῶν ἐξήκοντα μέτρων, καθ' ἃς ἔλαβον πληροφροῦς. Εἰς τοὺς βαθυτάτους δὲ ταύτης μυχούς διαιτῶνται πολυπληθεῖς ἰχθύες, ἐκ τῶν μεγαλειτέρων ἐν ταῖς θαλάσσαις ταύταις, οἵτινες διαφεύγοντες τὰς συνήθεις τῶν ἀλιέων παγίδας, ὠτοκοῦσιν ἐν ταῖς ἀκταῖς καὶ πολλαπλασιάζουσι τὰ εἶδη των διὰ τῆς γνωστῆς καὶ καταπληκτικῆς αὐτῶν γονιμότητος.

Καθ' ὠρισμένης τοῦ ἔτους ὥρας σμῆνῃ ἐξ αὐτῶν πολυπληθῆ, διερχόμενα διὰ τῶν ἀψίδων τῶν γεφυρῶν ὅπως μεταβῶσιν εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, ἐμπίπτουσιν εἰς τοὺς καλαμίνοὺς φραγμοὺς τοῦ πρώτου ἰχθυοτροφείου, ὅπερ ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καταφαίνεται εἶναι ὁ μόνος Πόρος αὐτῶν.

Καὶ κατὰ μὲν τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, καθ' ἃς οἱ ἰχθύες εἰσέρχονται ἐκ τῆς μεγάλης θαλάσσης εἰς τὴν ἐν λόγῳ λίμνην, ὁ Πόρος οὗτος μένει ἀνοικτός, ἀποφράσσεται δὲ καθ' ἣν ἐποχὴν ἀποπειρῶνται οὔτοι νὰ ἐξέλθωσιν, ὅποτε καὶ συλλαμβάνονται.

Καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως καταφαίνεται, ὅτι ὁ περὶ τὴν λίμνην ταύτην ἐκτεινόμενος χώρος ὑπέστη κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους οὐσιώδεις ἐδαφικὰς ἀλλοιώσεις. Τὸ κυκλοτερές σχῆμα τῆς λίμνης ταύτης, ὁ βαθύτατος αὐτῆς πυθμῆν, τὰ κρημνῶδη ὑψώματα τῶν παρὰ τὰς ἀκτὰς αὐτῆς βράχων, συνισταμένων τὸ πλεῖστον ἐκ θειούχου τιτάνου, ἢ μορφῆ τῶν περίξ αὐτῆς λόφων, τὸ παρακείμενον χάσμα τῶν Κλεισωρειῶν, αἱ θειούχοι πηγαὶ τοῦ Μουστιάνου καὶ πολλὰ ἄλλα παραπλήσια, ἅτινα ἐπιτοπία ἔρευνα εἰδημόνων περὶ τὰ τοιαῦτα δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ, μαρτυροῦσιν ὅτι ἐξάρσεις καὶ συνιζήσεις τοῦ ἐδάφους ἐγένοντο κατὰ τὰ μέρη ταῦτα δι' ὑποχθονίου τινὸς δυνάμεως, ἥτις καὶ νῦν φαίνεται ἐνίοτε ἐπιδρῶσα, ἀλλὰ κατὰ βαθμὸν σχεδὸν ἀνεπαίσθητον.

Ἐκτακτον τοιοῦτόν τι γεωλογικὸν φαινόμενον, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑποβυθίῳ τις ἡφαιστεια ἔκρηξις ἔλαβε χώραν ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ καὶ κατὰ τὴν 3 τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης διαρκούσης σφοδρᾶς καταιγίδος, οἱ κάτοικοι τῆς νήσου

τοῦ Αἰτωλικοῦ ἤσθάνθησαν ἰσχυράν ὁσμὴν ὑδροθειωμένου ἀερίου, τὰ χρώματα τῶν οἰκιῶν ἠλλοιώθησαν, τὰ ἀργυρὰ σκευὴ ἐγένοντο μελανόχροα, τὸ δὲ ἐν τοῖς φαρμακείοις κοινὸν διὰ λιθαργύρου ἐμπλαστρον ἔλαθε χροῶμα ἐπάργυρον. Τὴν ἐπιούσαν ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης ἐκαλύφθη ὑπὸ πολλῶν πτώματων μεγάλων ἰχθύων· καὶ τούτων μὲν ὁ θάνατος ἐπῆλθεν ἴσως ἐξ ὑποθυθίου τινὸς ἐνεργείας ἀναλόγου πρὸς τὴν τῆς δυναμίτιδος, ἣν πρό τινας μετεχειρίζοντο καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας πρὸς μεγίστην βλάβην τῆς ἀλιείας. Οἱ ἐκ τοῦ ὑποθυθίου ὅμως ῥήγματος ἀνεληθόντες ἀτμοὶ θείου ἢ ὑδροθειωμένου ἀερίου, διαλυθέντες ἐν τῷ ὕδατι, ἐπήνεγκον ἀκολούθως τὴν δηλητηρίασιν πλείστων ἄλλων ἰχθύων, οἵτινες φεύγοντες τὰ ἤδη τεθολωμένα καὶ σχεδὸν βορβορώδη ὕδατα τῆς λίμνης ταύτης, ἐσπευδον κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ἀκτὰς, ὅπως διασωθῶσιν. Εἰς τούτων τὴν ἀγραν ἐπεδόθησαν οὐ μόνον οἱ ἀλιεῖς, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τῆς πόλεως Αἰτωλικοῦ, ὡς καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ ἐργάται τῶν παρακειμένων κτημάτων.

Ἡ ἀπώλεια αὕτη τῶν ἰχθύων ἠδύνατο ἴσως νὰ ἐξηγηθῆ καὶ διὰ τῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπικρατούσης σφοδρᾶς τρικυμίας, δι' ἧς ἀνεκινήθη ἢ ἐν τῷ πυθμένι ἐναποθεθεῖσα ἀφθονὸς ἰλύς τοῦ πρό τινων ἐτῶν ὑπερεχειρίσαντος καὶ εἰς τὴν λίμνην ταύτην εἰσβάλλοντος ποταμοῦ Ἀχελώου· ἢ μετακινήσας δὲ αὕτη τῆς ἰλύος κατὰ τὰ ἀβαθέστερα μέρη τοῦ ποταμοχώστου τούτου πυθμένος, ἐπέφερε τοιαύτην θλόωσιν καὶ σχεδὸν βορβορώδη ἀλλοίωσιν τῶν ὑδάτων, ὥστε ἡ ἀναπνοὴ καὶ ἡ ὑπαρξίς τῶν ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ ἰχθύων κατέστη ὅλως ἀνεφικτος. Σημειωτέον ὅμως ὅτι βιαιότεροι ἀνεμοὶ καὶ σφοδρότεραι τρικυμιαί ἐπισημασθῆσαι καὶ ἄλλοτε κατὰ τὴν λίμνην ταύτην, οὐδέποτε ἐπήνεγκον ἀποτελέσματα τοιαῦτα.

Ὁκτὼ περίπου ἡμέραι εἶχον παρόλθῃ, ὅτε μετὰ τῶν κ. κ. Ε. Νίδερ καὶ Ἡλ. Πιππαδοπούλου ἰατρῶν, ἐπεσεκέθημεν τὸ μέρος τοῦτο, ἔνθα εἰσέτι παρετηροῦντο ἐπιπλέοντα πολλὰ πτώματα μεγάλων ἰχθύων· ἐπὶ τοῦ ἀβαθοῦς δὲ πυθμένος τῶν παραλίων διεφάνοντο εἰσέτι λευκάζοντα τὰ πτώματα πολλῶν μικροτέρων τεθνεώτων ἰχθύων. Εἰς τὰ κατὰ τὸν διάπλουν ἡμῶν ἠρεμοῦντα ὕδατα τῆς πρὸ μικροῦ ἰχθυοβριθοῦς ταύτης θαλάσσης, οὐδεμίαν ἑτέρα ὀργανικὴ ὑπαρξίς ἐφάνετο κινουμένη, εἰ μὴ μόνον ἡ πλανωμένη σκιά τῶν περιήπταμένων λάρων καὶ ἀλιαέτων.

Εἰς τοὺς ἰχθύας ἰσχύει ἴσως ὁ νόμος τῆς ἀλλολοφαγίας, τούτου δ' ἕνεκα ὁ φυσικὸς νόμος παρ' αὐτοῖς εἶναι πολὺ σπανιώτερος, ἢ εἰς τὰς λοιπὰς ὁμοταξίας τῶν ζώων. Τοιοῦτοτρόπως δὲ προλαμβάνονται αἱ φρικαλέαι λοιμώδεις ἀναθυμιάσεις, ἃς ἤθελον διαχύνει τὰ σηπόμενα πτώματα πολλῶν ἐκατομμυρίων ἰχθύων, οἵτινες ἤθελον ἀποθνήσκει καθ' ἑκάστην ἐν ταῖς θαλάσσαις, ἐὰν μὴ

οὔτοι ἀλλολοφαγοῦντο. Ἐν τῇ προκειμένῃ ὁμως περιπτώσει, αἱ λοιμώδεις αὗται ἀναθυμιάσεις προσληφθησαν ἐν μέρει μὲν διὰ τῆς γενικῆς, ὡς ἄνω εἴρηται, ἀλιείας, ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς κατὰ παραγγελίαν τοῦ κ. δημάρχου Αἰτωλικοῦ γενομένης ταφῆς πάντων τῶν ὑπολειφθέντων καὶ ὑπὸ σῆψιν ἤδη εὐρισκομένων πτώματων τῶν ἰχθύων ἐν τῷ περιορισμένῳ τούτῳ χώρῳ.

Παρ' ἄλλων ἴσως εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ τὸ ποσὸν τῶν ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ ἀπολεσθέντων ἰχθύων, ὡς καὶ ἡ ἐπελθοῦσα εἰς τὸ ἰχθυοτροφεῖον τοῦ Πόρου ζημία, ἧς αἱ συνέπειαι θέλουσιν εἶσθαι ἐπαισθηταὶ καὶ κατὰ τὰ ἐπιόντα ἔτη.

Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ζητήματος ἂν κατεστράφη ἢ μὴ ὀλοσχερῶς ὁ ἐφετεινὸς γόνος τῶν ἰχθύων, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ διαιώνισις καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ὑδροβίων τούτων ὄντων ἐξασφαλίζεται οὐ μόνον διὰ τῆς ἐξαισίτου αὐτῶν γονιμότητος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀβλαβοῦς συντηρήσεως τῶν ὠαρίων αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον μακρὸν χρόνον, ὥστε τινὲς φυσιολόγοι παρατηρήσαντες, ὅτι ταχέως ἀναφαίνονται ἰχθύες ἐν ταῖς λίμναις, αἵτινες ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἔμειναν ξηραὶ καὶ πάλιν ἐπληρώθησαν ὕδατος, ἐπεξέτειναν τὴν περὶ αὐτομάτου γενέσεως ἐσφαλισμένην ἰδέαν καὶ μέχρι τῶν ἰχθύων. Παρατήρησις ὅμως ἀκριβεστέρα ἀπέδειξεν, ὅτι χιλιάδες ὠαρίων γονιμοποιηθέντων ἤδη, διετηροῦντο ἐν τῇ ἰλύῃ, καὶ μόνον περίστασις ἀρμόδια ἀπηρτεῖτο, ὅπως ἐκκολαφθῶσι, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο διὰ τῆς ἐπανόδου τῶν ὑδάτων ἐν ταῖς λίμναις ταύταις. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ γόνου τῶν ἰχθύων τῶν διαιωμένων εἰς λίμνας περιοριζομένας πανταχόθεν ὑπὸ ξηρᾶς.

Εἰς τὴν προκειμένην ὁμως περίστασιν, ἐὰν τὰ ὀπισθόποτε ἀλλοιωθέντα ὕδατα τῆς λίμνης τοῦ Αἰτωλικοῦ ἐπανῆλθον ἤδη εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν φυσικὴν κατάστασιν διὰ τῆς εἰροῆς τῶν ἐν ταῖς ἀκταῖς πηγῶν καὶ ῥυάκων καὶ τῆς συχνοῦς αὐτῶν μετὰ τῆς λοιπῆς θαλάσσης, εἴτε κατεστράφη εἴτε μὴ ὁ ἐφετεινὸς γόνος τῶν ἰχθύων, νέοι ἰχθύες ἐκ τῆς μεγάλης θαλάσσης θέλουσι ταχέως ἀναπληρώσει τοὺς ἤδη ἀπολεσθέντας· ἀπαιτεῖται ὁμως χρονικὸν τὴν διάστημα, ὅπως πάντες οἱ ἰχθύες οὔτοι καταστῶσι γόνιμοι καὶ πρὸς ἀλιείαν ἀρμόδιοι· γονιμώτεροι ἰχθύες εἰσὶν ἀναντηρήτως οἱ ἀρχαιότεροι τὴν ἡλικίαν καὶ κατὰ συνέπειαν οἱ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι, οἱ πλείστοι ὁμως τῶν τοιούτων διητῶντο εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης ταύτης, καὶ ἐπομένως οὔτοι ἰδίως ἐπαθον ἐκ τῆς ὑποθυθίου ταύτης ἐκρήξεως.

Ὅθεν ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος ὅπως τὸ ἰχθυοτροφεῖον τοῦ Πόρου ἐπανακτήσῃ τὴν προτέραν αὐτοῦ γονιμότητα καὶ παρέξῃ ἀφθόνοους πρὸς ἀλιείαν ἰχθύς εἶναι μὲν ἀόριστος, κατὰ πᾶσαν ὁμως πιθανότητα ἀπαιτοῦνται δύο ἢ τρία ἔτη, ἐὰν μὴ ἐπέλθῃ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἑτέρα ὁμοία καταστροφή.

Τὰ μᾶλλον παθόντα εἶδη τῶν ἰχθύων εἰσὶ 1) Ἐκ μὲν τῶν σπαροειδῶν τὸ γένος *τζιπούρα* καὶ ἡ κοινὴ *σμαρίς*. 2) Ἐκ τῶν κεφαλοειδῶν τὰ μεγαλύτερα εἶδη τοῦ γένους *κέφαλος* καὶ ὁ λευκίσκος ἢ *λαυκίνος*. 3) Ἐκ τῶν περκοειδῶν οἱ λαύρακες καὶ πλείστα ἄλλα μικρότερα εἶδη ἐξ ἄλλων οἰκογενειῶν, οἷον *γλώσσαι*, *γωβιοί*, *βελόναι* (*ζαργάναι*) κ.τ.λ.

Ἐν Μεσολογίῳ, τὴν 8 Ἰανουαρίου 1882.

Γ. ΠΑΡΑΠΑΣ.

Ἡ ΚΑΛΗ ΜΟΙΡΑ

Μίαν ἡμέραν ἡ καλὴ Μοῖρα κατήλθεν εἰς τὴν γῆν ὅπως διανεῖμῃ εἰς τὰς θυγατέρας τῆς, τοὺς ἠσπυροὺς τῆς εὐνοίας, οὓς ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς.

Ὁ νάνος αὐτῆς Ἀμάραντος ἐσάλπισε τὸ κέρα, καὶ παρευθὺς νεάνις ἐξ ἐκάστου ἔθνους παρουσιάσθη εἰς τοὺς πόδας τοῦ θρόνου τῆς καλῆς Μοῖρας.

Ἡ καλὴ Μοῖρα εἶπεν εἰς ὅλας ἐκεῖνας τὰς φίλας τῆς· «Ἐπιθυμῶ καμμία ἀπὸ ὑμᾶς νὰ μὴ παραπονεθῇ διὰ τὸ χάρισμα τὸ ὅποιον θὰ τῇ δώσω· Δὲν εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν μου νὰ δώσω εἰς ὅλας τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ἄλλ' ἄρα γε ἡ τοιαύτη ὁμοιότης τῆς δωρεᾶς δὲν θὰ κατέστρεφε πᾶσαν αὐτῆς τὴν ἀξίαν; Ἐπειδὴ ὁ χρόνος εἶνε πολυτίμος εἰς τὰς Μοῖρας, ὁμιλοῦσιν ὀλίγα· καὶ ἡ καλὴ Μοῖρα λοιπὸν περάνασα τὸν λόγον τῆς ἤρξατο τῆς διανομῆς τῶν δώρων τῆς. Οὐδεμία τῶν νεανίδων ἐφάνη δυσηρεστημένη διὰ τὸ πρὸς αὐτὴν δοθὲν χάρισμα.

Ἐδωκεν εἰς τὴν νεάνίδα τὴν ἀντιπροσωπεύουσαν τὴν Ἰσπανίαν κόμην τόσῳ μέλαιναν καὶ τόσῳ μακρὰν ὥστε ἠδύνατο νὰ τῇ χρησιμεύσῃ ὡς *μαντίλλια*. Εἰς τὴν Ἰταλίδα ἔδωκεν ὀφθαλμοὺς ζωηροὺς καὶ φλογεροὺς, ὡς ἐκρηξὶν Βεσουβίου ἐν μέσῃ νυκτί.

Εἰς τὴν Τουρκίδα εὐμελῆ εὐσαρκίαν καὶ ἠδυσπάθειαν. Εἰς τὴν Ἀγγλίδα ἔδωκε τὸ βόρειον σέλας ὅπως βᾶψῃ τὰς παρείας τῆς, τὰ χεῖλη τῆς καὶ τοὺς ὤμους τῆς.

Εἰς τὴν Γερμανίδα ἔδωκεν ὀδόντας, ὁμοίους πρὸς τοὺς ἰδικούς τῆς, καὶ κᾶτι ἄλλο ὅπερ δὲν ἔχει μὲν περισσοτέραν ἀξίαν ἀπὸ τοὺς ὀδόντας ἄλλ' ὅπερ ἔχει καὶ αὐτὸ τὴν ἀξίαν του—καρδίαν εὐαίσθητον καὶ ἐπιρρεπῆ πρὸς τὸ ἀγαπᾶν.

Εἰς τὴν Ῥωσοίδα ἔδωκε τὴν μεγαλοπρέπειαν βασιλείσσης.

Κατόπιν εἰς τὰς λεπτομερείας μεταβάσα ἔθηκε τὴν εὐθυμίαν ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς Νεαπολίτιδος, τὸ πνεῦμα ἐν τῇ κεφαλῇ τῆς Ἰρλανδῆς, τὴν καλλαισθησίαν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Φλαμανδῆς, καὶ ὅτε δὲν τῇ ὑπελείφθη τίποτε πλέον ἠγέρθη ν' ἀπέλθῃ.

— Κ' ἐμένα; εἶπεν ἡ Παρισινὴ κρατοῦσα αὐτὴν ἀπὸ τῶν κυματιζόντων κρασπέδων τοῦ κυανοῦ αὐτῆς χιτῶνος.

— Πῶς; σ' ἔλησμόνησα σέ;

— Καθ' ὀλοκληρίαν, κυρία.

— Ἦσο παραπολὺ πλησίον μου καὶ διὰ τοῦτο δὲν σέ εἶδον. Ἀλλὰ τί εἴμπορῶ νὰ κάμω τώρα; Ὁ σάκκος τῶν δώρων ἐκενώθη.

Ἡ Μοῖρα διελογίσθη ἐπὶ στιγμὴν, εἶτα δὲ ἀνακαλέσασα τὰς ἄλλας νεάνιδας εἶπε·— «Εἴθε ἀγαθαὶ ἀφ' οὗ εἴθε ὠραῖαι, εἰς σᾶς ἐναπόκειται νὰ ἐπανορθώσητε σοβαρότατον ἀδίκημα, τὸ ὅποιον διέπραξα· ἐν τῇ διανομῇ μου ἔλησμόνησα τὴν Παρισινὴν ἀδελφὴν σας. Παρακαλῶ ἐκάστην ὑμῶν ν' ἀφαιρέσῃ ἀφ' ἑαυτῆς μέρος τοῦ δοθέντος εἰς αὐτὴν χάρισματος καὶ νὰ τὸ δωρήσῃ εἰς τὴν Παρισινὴν μας. Ὁὰ χάσητε ὀλίγον, ἀλλὰ θὰ ἐπανορθώσητε πολὺ.

Πῶς ν' ἀρνηθῶσιν εἰς τὴν Μοῖραν καὶ μάλιστα τὴν Καλὴν Μοῖραν;

Ἐπιχαρίτως αἱ νεάνιδες πᾶσαι προσῆλθον ἀλληλοδιαδόχως πρὸς τὴν Παρισινὴν καὶ ἔρριψαν πρὸς αὐτὴν παρερχόμεναι αὐτὴ μὲν μέρος ἐκ τῆς ὠραίας καὶ χλιδῶσης μαύρης κόμης, ἐκεῖνη μέρος τῆς ῥοδαλῆς αὐτῆς χροαῖας, ἡ ἄλλη ἀκτινάς τινας τῆς εὐθυμίας τῆς, καὶ ἡ ἄλλη ὄσσην ἠδυνήθη εὐαισθησίαν, καὶ οὕτω ἡ Παρισινὴ πτωχολάτρη, ἄσχημος τὸ κατ' ἀρχάς, ἐγένετο ἐν μιᾷ στιγμῇ διὰ τῆς διανομῆς ταύτης πλουσιωτάτη πασῶν τῶν συντρόφων τῆς.

Ἡ Καλὴ Μοῖρα εἶχεν ἤδη ἀνέλθει εἰς τοὺς οὐρανοὺς μειδιῶσα.

Τοῦτο σημαίνει. . . Τί ἄραγε σημαίνει;

A. K.

ΑΘΗΝΑΪΚΑ

Κατὰ τὰς δυτικὰς ὑπορείας τοῦ Ὑμηττοῦ, δύο περίπου ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ὥρας καὶ ἐντὸς κοιλάματος, ὅπερ περιστεφοῦσι τραχεῖς καὶ ἀπορῶαγες βράχοι, κεῖται ὁ *Καρέας*, ἀρχαῖον μοναστήρι, ἡδὴ ἠρειπωμένον καὶ ὀσημέραι καταρρέον.

Ὁ *Καρέας* ἠκμαζεν ἄλλοτε, ἀλλ' ἤδη οὐδεὶς ἀκούει πλέον τὸ ἥρέμα κελαιρίζον ἐξοχον αὐτοῦ ὕδωρ, τὰ δὲ κελλία ἔρημα, ἄνευ μοναχῶν, ἄνευ θυρῶν καὶ στεγῶν, λυπηρὰς διεγείρουσιν ἐντυπώσεις. . . Καὶ ὥσει μὴ ἤρουν τὰ τοσαῦτα ἐπισεσωρευμένα ἐρείπια, ἀπειροπληθεῖς λίθοι ἐκ τῶν πέριξ λατομείων κατέχουσαν τὴν αὐτὴν καὶ διέβρηξαν τὸν ναόν, νομίζει δὲ τις ὅτι οἱ ὑποκειμένοι βράχοι τὸν ἐλιθοβόλησαν, τὸν Παρθενῶνα ἐκδικούντες. . . Ἀποπειρᾶσαι νὰ εἰσέλθῃς, πατεῖς ἕνα λίθον καὶ εὐθὺς παρασύρονται δέκα, ἐνῶ ἐπτοημένοι σαῦραι ἐξ αὐτῶν ἐκπηδῶσι ζητοῦσαι ἀλλαχοῦ καταφύγιον.

*

**

Ἐκτὸς τῶν λυπηρῶν τούτων ἐντυπώσεων οὐδεμία ἄλλη θὰ διηγείρετο τῷ ἐπισκέπτῃ ἂν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παραστάδος θύρας κελλείου τινὸς δὲν ἀνεγίνωσκε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν, διὰ χαρακτῆρων